

en pitjor! Se pot dir que la seva apoteosis inaugurarà la seva decadència. Faltava sols fer el darrer capbussó, y el quart poder del estat, ó sia la premsa, que semblava que posada al servey de la política venal no podja ja baixar més fondo, però qu' encara ho ha lograt entrant á sou de la especulació judayca, ens hi preparà obrint un período de follia y de vergonya que no te parió en la historia, período que recordém ab pena y fástich els qu' estimém el bon nom d' Espanya, molt més que 'ls qu' á cada moment se 'l posan al cim del cap.

¡Quina unanimitat més desesperant la de la premsa y polítichs espanyols durant aquell período! Contades foren les publicacions periòdiques que se atreviren á fer cara á la disbauxa de patriotisme de carreró y de panxacontenta. Unes per interés d' empresa, altres per conveniencies de partit y les demés per l' esperit de quixotisme, totes eran á la una á empènyer als governants cap al desastre, fins quan aquests, espantats de les consecuençies, feyan posat de tranzigir ab la rahó. Però entre les escepcions de la regla general, cal posarli en primer terme la premsa catalanista, que desde 'l primer moment se declará enemiga de les guerres colonials, proposant solucions arreglades á justicia, que d' adoptar-se, cercara á hores d' ara fora Espanya una potencia colonial respectable. El degà de la premsa catalanista feu una de les campanyes més brillants que conta en sa ja llarga vida, campanya que sols li valgué la persecució y el desterro, donchs les veus de la rahó foren malaguanyadament vensudes per la bogeria patriòtica que trastornava 'ls cervells, y el lleó espanyol, tan glopejat pels héroes de café y redacció, dessanchnat y empobrit, vingué á terra, no ab la estudiada posa dels gladiadors romans,

sinó aixancarrat com els pallassos dels circoes de caballs.

La terrabastada fou de les que forman data en els anals de la historia y se 'n conmogueren fins les arrels de nostra societat. Els patriotes de tots els estaments quedaren aglanats y cridaren molts d' ells: «¡Engany!» Fins alguns polítichs y periòdichs, principals fautors de la desfeta, arribaren á entonar el *mea culpa*. La única premsa que quedà en bon lloch, refermá 'ls accents de la seva propaganda, logrant profitoses lleves, y homes d' Estat de la talla d' en Silvela y altres, fereu franques declaracions regionalistes, que sols tenian de sospitoses lo violent de les circumstancies que 'ls hi arrancava, y fins prometeren donar, en part ó partida, satisfacció á la opinió sensata.

Mes aquí acabaren els efectes del tòpich de que parlava suara. Vegent els responsables que 'l poble no 'ls havia pas rossegat, com sens dubte creyan en conciencia merèixer, redressaren el cap y aviat trobaren manera de tornarse á encabir á la davantera de la desballestada carranca del Estat que, guerra y desvirondada, tornava á bots y empentes á rodolar pel pedregal. La ressurrecció del país per la nova doctrina, suposava la mort dels procediments vells y els homes que d' aytals procediments viuen ho s' hi resignan á morir.

Y aixís estém. Aquella premsa política y especuladora que reya quan el país plorava, que s' enriqueix quan tothom anava á la miseria, que tenia agabellat el patriotisme venentlo al módich preu de cinch céntims la porció, tornava á pujar al candellero en quan passá l' estupor de la cayguda, y les maieixes energies qu' havia empleat pera desviar la opinió inconcient y atiarla contra 'ls governants empenyentlos als grans errors y privantlos